

19. februar 2015

Forsvarsministeren: Klare utfordringer, uklar økonomi

Foredraget er historisk i virkelighetsbeskrivelse og bredde i opplegget for en ny langtidsplan. Men økonomiforutsetningene - ?

Forsvarsminister Ine Eriksen Søreides [foredrag](#) i Oslo Militære Samfund 9. februar ble en forsvarspolitisk begivenhet. Ikke på flere tiår har en forsvarsminister lagt frem en så usminket og dramatisk situasjonsbeskrivelse. Forsvarets beredskap, kapasitet og utholdenhet er ikke tilstrekkelig for dagens sikkerhetspolitiske utfordringer. Dette er på linje med Forsvarssjefens vurderinger i hans [foredrag](#) en måned tidligere, men enda mer påtrengende formulert og med sterk understrekning av kommende vanskelige men helt nødvendige politiske valg.

Innledningsvis:

«Jeg tror ingen vil bestride at vi ved inngangen til 2015 er omgitt av større sikkerhetspolitisk uro enn på veldig lenge. Jeg ser på det med stort alvor. Det er ekstra alvorlig fordi de brå skiftene vi ser i våre sikkerhetspolitiske omgivelser forsterker endringsbehovene i vårt eget forsvar.

Og det var også fra denne talerstolen jeg i fjor tegnet et bilde som nok brøt med forestillingen om at absolutt alt står så bra til i Forsvaret.

I kveld vil jeg, basert på erfaringene og kunnskapen vi har innhentet det siste året, si det enda tydeligere: ***Forsvaret av i dag lar seg ikke videreføre på mellomlang og lang sikt. Ambisjonsnivå, struktur og tilgjengelige ressurser er under stort press, og vil komme i ytterligere ubalanse hvis vi ikke gjør tydelige veivalg.***

Klarere kan det vel ikke sies? Litt pirkete kan man jo hevde at problemene ikke bare gjelder mellomlang og lang sikt, - de er temmelig akutte, ref Forsvarssjefens foredrag.

Reaksjonsevne og utholdenhet:

«I løpet av det siste året har vi gått grundig gjennom Forsvarets driftssituasjon, struktur og bemanning. Det har vært nødvendig og viktig. Vi har sett hva vi får til godt og vi har sett mangler, gap og hvor skoen trykker mest.

Denne gjennomgangen bekrefter at **viktige deler av vår forsvarsstruktur ikke har den reaksjonsevnen og utholdenheten som de store endringene omkring oss krever at vi bør ha.**

Kombinasjonen av endringene i omverdenen, utfordringer knyttet til Forsvarets operative evne og stramme økonomiske forutsetninger synliggjør et krevende bilde og flere store dilemmaer.

Det skyldes først og fremst at noen viktige forutsetninger for gjeldende planer på vesentlig punkt er endret. Ikke minst gjelder det vår forståelse av varslingstider. **Vi har lenge forutsatt at vi ville få tidlig varsel, og store deler av våre styrker er derfor satt opp med lange klartider.**

Det holder ikke lenger. **I dag er det sånn at deler av strukturen, hvis vi ikke gjør endringer, vil miste sin relevans fordi de ikke er i stand til å etablere den nødvendige reaksjonsevnen.»**

Dette er naturligvis riktig, men hvor på veien kom forutsetningen om tidlig varsel og lange klartider inn? Drevet av budsjettreduksjoner var jo hele poenget med omstillingen fra den kalde krigens store *mobiliseringsforsvar* til det nye, meget mindre *innsatsforsvaret* at forsvaret skulle bli «gripbart», dvs. stående. Når ble det politisk forklart og godtatt at heller ikke det nye mini-forsvaret ville være tilgjengelig for innsats? Svar: Det ble aldri forklart eller godtatt. Dette ble resultatet av underbudsjettering. Forholdet har vært skjult for Stortinget og opinionen fordi de politiske dokumentene ikke opplyser noe om styrkenes faktiske beredskap, kapasitet og utholdenhet. Og da kommer vi til et hovedpoeng som ministeren ikke berørte eksplisitt: Skal forsvarspolitikken nå de mål for realisme som hun legger opp til, må dokumentene for nødvendige politiske valg med hensyn til budsjetter og struktur, knyttes nettopp til resulterende reaksjonsevne, operativ kapasitet og utholdenhet. Vi får håpe Forsvarssjefens fagmilitære råd vil gjøre det. Håpe, altså, for det foreligger ikke noe slikt pålegg.

Økonomi

Eriksen Søreide gjentar statsministerens erklæring om at målet om en forsvarsbevilgning på 2 % av BNP ligger fast. Tidshorizonten for å nå dette målet har ingen uttalt seg om, men det er sagt at det vil ta mer enn 2-3 år. Dersom vi legger til grunn en jevn stigning over 10 år, betyr det en økning på snaut 2 milliarder kroner hvert år med dagens BNP-nivå. Dette er så dramatisk forskjellig fra forutsetningen om (nær) konstant budsjett som ble gitt i direktivet til forsvarssjefen, at vi i realiteten snakker om helt forskjellige utviklingsbaner for Forsvaret. Et nær konstant budsjett vil innebære en synkende BNP-andel, og et fortsatt redusert forsvar. En gradvis økning mot 2 % av BNP vil derimot finansiere både betydelig bedret operativ tilgjengelighet av dagens struktur og kvalitetsforbedringer med nytt, kostbart materiell. Så sprikende forutsetninger om økonomi kan ikke fanges opp på en meningsfylt måte i de studiene som er iverksatt ettersom de vil speiles i grunnleggende ulike forsvarskonsepter. Det er derfor tvingende nødvendig at studienes økonomiforutsetninger avklares tydeligere på

regjeringsnivå. Og det haster, for studieperioden er knapp.

Politikk

Forsvarsministeren er ikke i tvil om de politiske utfordringene som venter. Hun styrer konsekvent unna partipolitiske argumenter, og maner til felles politisk ansvar. Noen sitater:

- «Summen av de funn og sårbarheter vi har funnet og kartlagt, innebærer at vi må innrette Forsvaret annerledes. Vi har behov for et spissere forsvar med høyere beredskap, med evne til rask styrkeoppbygging, med større utholdenhet, og med et sterkere sivilt-militært samspill. Til et slikt forsvar finnes det ingen snarveier. **Og det finnes heller ikke enkle svar eller løsninger. Det er en krevende og kostbar eksersis. Men ikke la det være noe som helst tvil – det er helt nødvendig.**»
- «I ... arbeidet har jeg lagt vekt på åpenhet, offentlighet og engasjement. Jeg har gått bredt ut for å søke råd og innspill. Når jeg gjør det, så vet jeg samtidig at vi kommer til å bli utfordret. Jeg vet at det vil kunne skape uro og jeg **vet at vi helt sikkert kommer til å bli stilt overfor noen veldig krevende valg og dilemmaer.**»
- «Jeg forventer debatt. Eller sagt på en annen måte – jeg ønsker meg debatt. Ingen er tjent med at forsvarspolitikken utelukkende diskuteres i lukkede kretser. **Forsvaret av Norge er ingen særinteresse.**»
- «Vi lar oss ofte engasjere mest av spørsmål som lokalisering. Det er forståelig, vi er alle oss selv nærmest. På mange måter er jeg likevel redd for at denne diskusjonen bidrar til å skygge for de bakenforliggende problemene – og for løsningene. Tiden er inne for å løfte blikket og se utover partipolitikken grenser. Det er enklere sagt enn gjort. Etter åtte år i opposisjon vet jeg en god del om dette. De kortsiktige politiske seirene står ofte veldig høyt i kurs. I et større perspektiv gir dette derimot ingen vinnere. Og kanskje minst av alt tjener det Forsvaret som trenger langsiktige og forutsigbare rammer. **Med det alvoret som omgir oss, er det ikke tid å diskutere tapere eller vinnere, eller hva som oppleves som «rettferdig» fordeling – geografisk eller organisatorisk. Det er ikke tid for å diskutere gårsdagens beslutninger eller legge opp til politiske omkamper.**

Slik taler en statsråd som engasjerer seg sterkt for et alvorstynget oppdrag, og mindre for «Nytt på nytt» og popularitet i terningkast. For at hun skal lykkes må imidlertid tre avgjørende forutsetninger fall på plass:

- Regjeringen må snarest klargjøre de økonomiske rammene for planleggingen, fortrinnsvis slik at den vedvarende nedbyggingen kan stoppes og snus,
- Forsvarssjefen må levere et «råd», dvs. planforslag, som dekker det krevende oppdraget han har fått, og -
- det må være tverrpolitisk vilje til samarbeid ut fra at forsvar av Norge ikke er en særinteresse.

Så får vi se hvordan det står til med styringsevnen.

5